

Levanger kommune
Innvandrertjenesten
Sjefsgården voksenopplæring

Sluttrapport

Samfunnskunnskap for alle

Eva Winnberg, Janniken Sandnesmo, Liv Kolstad , Rune Leirset
Levanger, 2006

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	3
1. BAKGRUNN, MÅL OG MANDAT	4
1.1 BAKGRUNN.....	4
1.2 MÅL FOR PROSJEKTET	5
1.3 MANDAT FOR PROSJEKTET.....	6
2. GJENNOMFØRING	7
2.1 ORGANISERING AV PROSJEKTET	7
2.2 DELPROSJEKTETS MILEPÆLER	7
2.3 SAMFUNNSKUNNSKAP FOR ALLE	8
2.4 SEMINAR – JÆGTVOLDEN	8
3. SITUASJONSBEKRIVELSE OG VURDERING	10
3.1 SAMFUNNSKUNNSKAP 50 TIMER.....	10
3.1.1 Likemannsarbeid på skolen.....	10
3.1.2 Likemannskurs	17
3.1.3 Kurspakkene.....	18
3.2 SAMFUNNSKUNNSKAP, STASJONSARBEID OG PEDAGOGISK ENTREPRENØRSKAP	19
3.2.1 Parallell-legging og planarbeid	19
3.2.2 Stasjonsarbeid.....	20
3.2.3 Teoribakgrunn for pedagogisk entreprenørskap	26
3.2.4 Utprøving av pedagogisk entreprenørskap ved Sjefsgården	28
3.2.5 Vurdering av samfunnskunnskap, stasjonsarbeid og pedagogisk entreprenørskap	29
4. ANBEFALINGER	31
5. VEDLEGG	34

Sammendrag

I denne prosjektperioden har vi i prosjektgruppa konsentrert arbeidet om å videreføre tidligere prosjekt ved Sjefsgården. Dette gjelder likemannsarbeid og gjennomføring av 50 timer samfunnskunnskap. Erfaringer fra tidligere prosjekt viste behov for å utarbeide kurspakker for å drive likemannsarbeid ved skolen. Deler av kurspakkene kan også brukes direkte i samfunnskunnskapsundervisninga. Det var viktig å gi kurspakkene et lokalt tilsnitt.

Videre har vi prøvd ut pedagogisk entreprenørskap og integrering av samfunnskunnskapstema i språkopplæringa. Dette er nytt ved Sjefsgården, og vi ser at det har potensial til å videreutvikles. I prosjektarbeidet ønsket vi blant annet å tilpasse undervisninga av temaene i 50-timerskurset til elever på spor 1. I den forbindelse kan pedagogisk entreprenørskap være en tilnæringsmåte. Et samarbeid på tvers av spor og nivå ser vi også er fruktbart og gir gevinst både faglig og sosialt.

Vi ønsket gjennom dette prosjektet å gi hele kollegiet felles forpliktelse og felles ansvar for samfunnskunnskap. Seminaret på Jægtvolden var viktig i så måte.

Gjennom videreføringa av likemannsprosjektet så vi at dette arbeidet er nyttig og at vi fremdeles ønsker å bruke medelever til hjelp i formidlinga av samfunnskunnskap på Sjefsgården.

Når vi i denne rapporten bruker begrepene informasjonsarbeid og samfunnskunnskap, mener vi de obligatoriske 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår.

1. Bakgrunn, mål og mandat

1.1 Bakgrunn

1. Sjefsgården voksenopplæring arrangerer samfunnskunnskapsopplæring i nært samarbeid med kommunens flyktningtjeneste og Leira mottak. En stor del av opplæringa finansieres også av disse og det dekker 6 timer opplæring og 2 timer administrasjon. I tillegg brukes det av skolens timetall til etterarbeid i norsktimene. Sjefsgårdens lokale plan for samfunnskunnskapsopplæringa tar utgangspunkt i hovedtemaene i opplæringsplanen *Norsk og samfunnskunnskap* og UDIs informasjonsprogram.

Skolen tar opp nye grupper 4 ganger i året. Gruppene er sammensatt av asylsøkere, flyktninger og andre innvandrere. Samfunnskunnskapsopplæring starter fra første dag på norskopplæringa og de 50 timene skal være gjennomført i løpet av ca. 2,5 måneder.

Det vises til prosjektrapport for 2005, ”Samfunnskunnskap mer enn informasjon” for mer utfyllende orientering om organisering og innhold.

2. I tråd med opplæringsplanens intensjon har vi erfart at det er viktig å sette fokus på deltakere som er analfabeter og de med liten skolebakgrunn og deres behov for tilpasset opplegg i arbeidet med samfunnskunnskap samtidig som denne gruppen ikke må bli isolert, men søke å få til et samarbeid med andre.

3. Viktig å få fortsette prosjektarbeidet, ”Samfunnskunnskap - mer enn informasjon”, som ble påbegynt høsten 05. Det er mange ugjorte og uprøvde ting i etterkant av dette arbeidet. Dette arbeidet er i inne i en god prosess som bør videreføres for å fullføre og videreutvikle de ideene som enda ikke er satt ut i praksis. Vi har spesielt stor tro på likemannsarbeidet og de ringvirkningene dette har på skolen og i lokalmiljøet og bruken av fagpersoner i samarbeid med tolker og likemenn.

4. Vi ser det som en fordel å kunne gjennomføre opplæringa i samfunnskunnskap som en integrert del av skoletida med tilrettelegging av lærere som kjenner elevene. Til nå har vi gode erfaringer med en slik organisering, noe som vi ønsker å bygge videre på. Stor betydning at vi kan kvalifisere så mange instruktører som mulig, slik at vi fortsatt kan arbeide etter modellen

med 6 timer samfunnskunnskap per uke, på et språk deltakeren forstår. At mange av kommunens egne innvandrere blir kurset og godt kvalifisert i viktige samfunnskunnskapstema, er en kvalifisering for hele innvandrer miljøet, noe som på sikt skaper bedre integrering i lokalsamfunnet.

1.2 Mål for prosjektet

Vi ønsker å:

- tilrettelegge samfunnskunnskapsopplæringa for analfabeter og personer med liten utdanningsbakgrunn som en integrert del av norskopplæringa, med forankring i meningsorientert pedagogikk der elevene opplever at det de lærer angår dem og ha stor betydning for dem.
- videreutvikle den lokale modellen for gjennomføring av 50 t. samfunnskunnskap, ”Samfunnskunnskap mer enn informasjon”, med fokus på kvalitetssikring av instruktører og metoder for deltakermedvirkning i samfunnskunnskapsopplæringa kombinert med norskopplæring for å ivareta dialog og bearbeiding av stoff, der elevens egne ønsker og behov blir ivaretatt.
- å videreutvikle bruk av likemenn i alt arbeid med samfunnskunnskap ved å synliggjøre den enkelte elev som ressurs der den enkeltes erfaringer og kunnskap fra samfunnskunnskapsopplæringa blir formidlet til de nye som begynner, slik at den enkelte elev får utdypet og klargjort sine holdninger og synspunkt på de ulike emner som blir tatt opp.

Målgruppe:

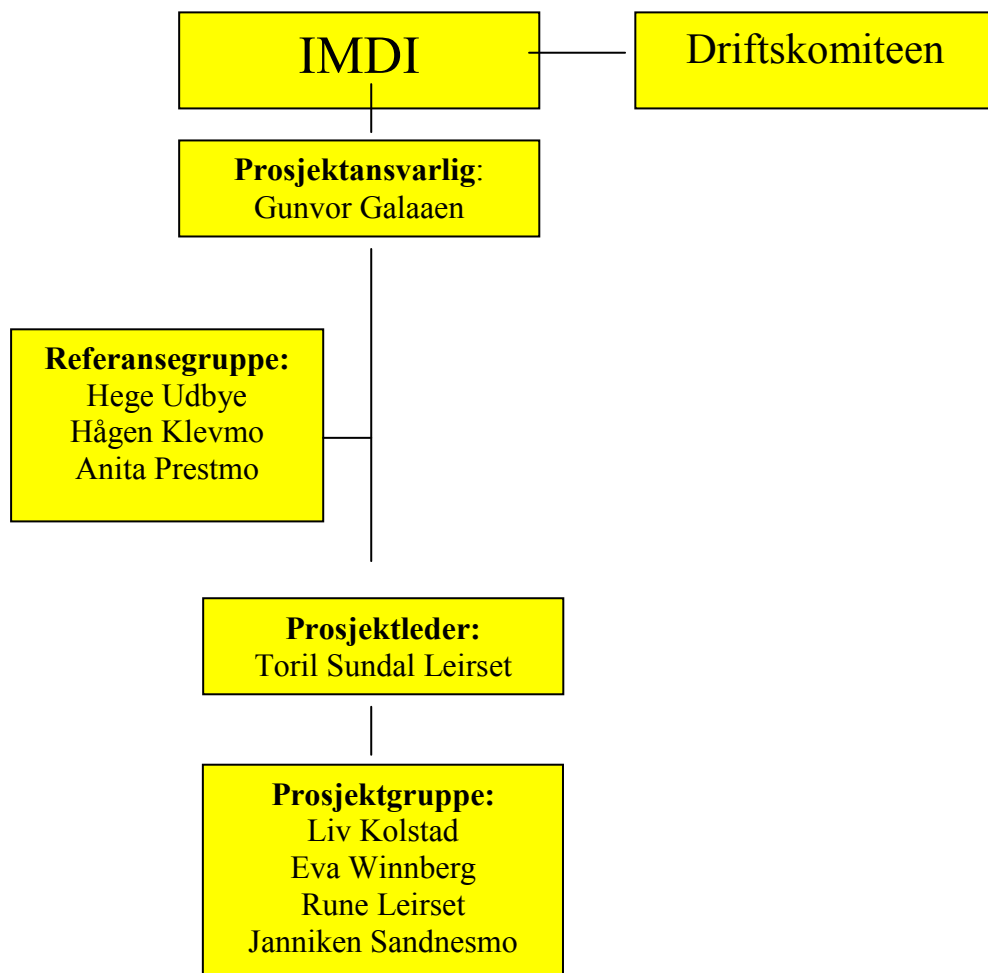
Nybegynnere som skal få 50 timer samfunnskunnskap på et språk de forstår, Spesiell fokus på deltakere med liten skolebakgrunn og analfabeter. Alle nybegynnere, tidlig i løpet, starter samtidig med norskundervisningen.

1.3 Mandat for prosjektet

1. Få en modell der innhold og metode tilrettelegges for analfabeter og deltakere med liten skolebakgrunn og som skal kunne brukes i opplæring av denne deltakergruppen senere. Modellen skal være en samarbeidsmodell der samarbeid med likemenn, tolker og tospråklige lærere synliggjøres.
2. Gjøre opplæringa i samfunnskunnskap til en integrert del av norskopplæringa, slik at eleven opplever norsk- og samfunnskunnskap som helhetlig, der de enkelte tema tas igjen i ulike arbeidsformer over tid.
3. Heve kompetansen i kommunen i opplæring i samfunnskunnskap ved å gjennomføre kurs for likemenn, morsmålslærere og tolker slik at kommunen på sikt kan gjennomføre opplæring i samfunnskunnskap ved hjelp av gode instruktører i ordinær skoletid i framtida også.
4. Befeste samarbeidet med- og bruk av fagpersoner, som f.eks. helsesøster, politi, brannvesen, barnevern, arbeidskontor, barnehager ved å inngå samarbeidsavtaler i forhold til alle målgrupper og synliggjøre behov for et samarbeid mellom lærere, fagpersoner, tolker og likemenn.

2. Gjennomføring

2.1 Organisering av prosjektet

2.2 Delprosjektets milepæler

<i>Nr.</i>	<i>Når</i>	<i>Milepæl</i>	<i>Ansvar</i>
1	01.06.06	Prosjektplan	Prosjektgruppa
2	01.10.06	Midtveisrapport	Prosjektgruppa
3	15.12.06	Ferdigstilling av rapport	Prosjektgruppa
4	16.01.07	Presentasjon	Prosjektgruppa

2.3 Samfunnskunnskap for alle

Prosjektgruppa var delt i to i arbeidet med prosjektet. Rune Leirset og Liv Kolstad arbeidet med videreutvikling og forbedring av gjennomføring av 50 timer samfunnskunnskap. Eva Winnberg og Janniken Sandnesmo prøvde ut pedagogisk entreprenørskap og stasjonsarbeid som del av 50 timer samfunnskunnskap for deltakere med liten eller ingen skolebakgrunn.

Videreføring av modell for 50 timer samfunnskunnskap:

Vi gjennomførte to likemanskurs i perioden, samt møter med likemannsgruppa og fagpersoner. Arman Rad Saadat, miljøarbeider ved Sjefgården, var en viktig samarbeidspartner gjennom hele prosjektperioden. Han var en ressursperson i gjennomføringa av likemanskursene. Vi laget kurspakker slik at også andre lærere kan gjennomføre kurs for likemenn.

I tillegg til dette ble mange prosjektdager brukt til kompetanseheving og kurs.

Samfunnskunnskap, stasjonsarbeid og pedagogisk entreprenørskap:

Vår ukentlige prosjektdag ble brukt til å planlegge og utarbeide innholdet i utprøvsperioden. For oss ble det naturlig å la nesten hele den perioden nybegynnergruppa fulgte programmet for 50 timer samfunnskunnskap, fra uke 34 til 43, være utprøvsstid.

Én lærer tok hovedansvar for arbeidet med pedagogisk entreprenørskap og kafédrift.

Kafébedrift ble da prøvd ut i tilpasset og liten skala.

To grupper var sammen hver onsdag for å arbeide med tema fra samfunnskunnskapen.

Forberedelser og gjennomføring av disse timene, ble gjort i samarbeid mellom lærerne i delprosjektet. Fokuset var på å få integrert samfunnskunnskapstemaene i den ordinære norskopplæringa. Vi delte deltakerne inn i mindre grupper sånn at de arbeidet med temaene på stasjoner.

2.4 Seminar – Jægtvolden

Vi gjennomførte et seminar for kollegiet ved Sjefgården voksenopplæring og skolens samarbeidspartnere 18. og 19. oktober 2006. Bakgrunnen for seminaret var blant annet et ønske fra prosjektgruppa om at alle lærerne på skolen, referansegruppa og samarbeidspartnerne våre skulle få et innblikk i prosjektarbeidet og gjennom det få et eierforhold til arbeidet med formidlingen av samfunnskunnskapstemaene. Vi ønsket også

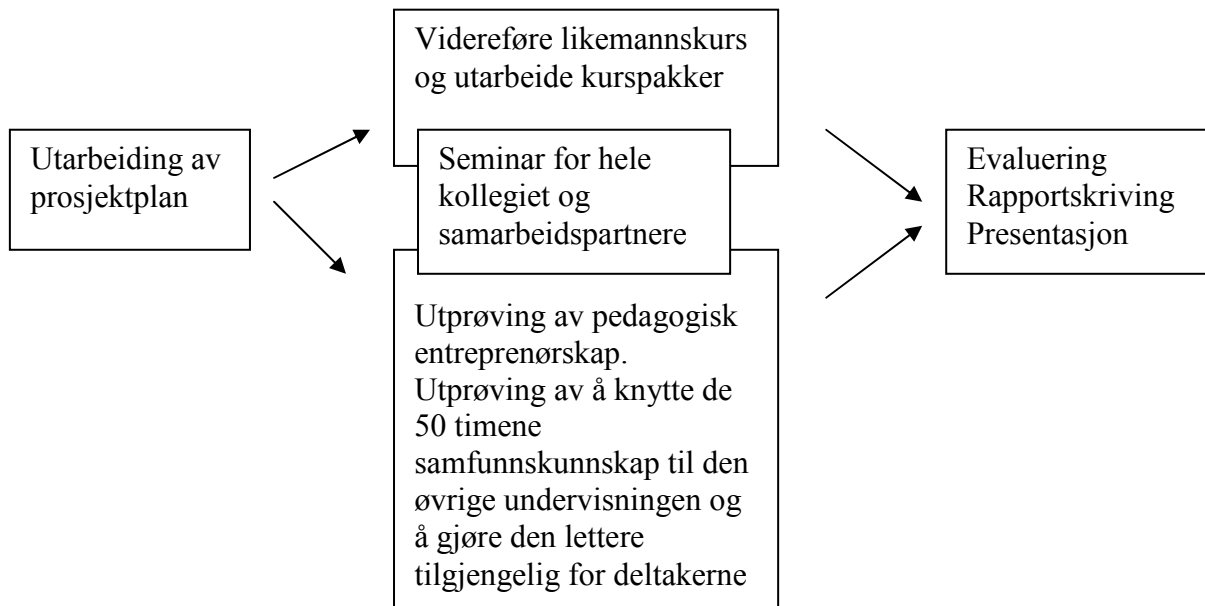
innspill fra kollegiet i forhold til videreutvikling av dette arbeidet. Kompetanseheving i personalet var også et mål med seminaret.

Innholdet i seminaret var blant annet en presentasjon av prosjektet "Samfunnskunnskap for alle" ved prosjektgruppa og presentasjon av "Verdalsprosjektet" ved vår rektor Toril S. Leirset. Vi gjennomførte også et gruppearbeid der gruppene svarte på ulike spørsmål om formidlingen av samfunnskunnskapstemaene, likemannsarbeid og pedagogisk entreprenørskap. Det kom fram ideer og tips til andre entreprenørskap, bla. rengjøring, hagearbeid, bilvask, avløserarbeid og underholdningsgrupper. Et forslag var å samkjøre entreprenørskap og språkpraksis slik at dette blir lagt til samme dag. I formidling av samfunnskunnskap kom det forslag om å bruke tidligere elever som har gjort seg erfaringer i Norge. Som kommentar til likemannsarbeidet, kan vi sitere en av gruppe: *"Positivt med likemenn! Ser ut til å fungere godt. Opplevs som positivt for likemennene selv også. De føler at de duger!"*

Vi engasjerte tre eksterne foreleserne til dette seminaret. Fred Carlo Andersen foredro om skolen som lærende organisasjon hvor alle har et ansvar for utvikling, forvaltning og å ta i bruk de kunnskaper som allerede ligger i virksomheten. Holger Torset ga oss et innblikk i pedagogisk entreprenørskap og hvordan vi kan starte opp og videreutvikle en introduksjonsbedrift på vår skole. Christianne Wergeland (mastergradsstipendiat i sosialantropologi) var observatør på vår skole vårsemesteret 2006. Hun snakket om sin observasjon av læringsstrategier, blant annet i formidlinga av 50 timer samfunnskunnskap.

Tilslutt var det en kort evaluering av seminaret og videre en oppfølging i kollegiet på skolen i etterkant av seminaret (program, se vedlegg 1). Planlegging og gjennomføring av dette seminaret var en viktig del av prosjektperioden og ses på som midtveisrapport.

Gjennomføringsmodell

3. Situasjonsbeskrivelse og vurdering

3.1 Samfunnskunnskap 50 timer

3.1.1 Likemannsarbeid på skolen

Likemannsarbeid kan kort defineres som en organisert kontakt mellom to eller flere personer med mest mulig likhet i diagnose, funksjonshemming eller livssituasjon.

Kontakten bygger på bearbeidet erfaring. Likemannsarbeidet kan slik være både av praktisk og følelsesmessig art, en organisert hjelp og støtte som ikke krever formelle kvalifikasjoner, men som derimot forutsetter et nokså likt erfaringsgrunnlag.

Begrepet likemannsarbeid er kjent både fra helsevesenet og interesseorganisasjoner for funksjonshemmede. Det er lite brukt i skolesammenheng, men vi har til tross for at en lett kan

assosiere til problemer og håndtering av vanskelige livssituasjoner, valgt å beholde likemannsarbeid som begrep og som en viktig arbeidsmåte i vår skole.

Vi ønsker at deltakere på norskkurs med sine ressurser skal oppfatte seg selv som nyttige og nødvendige støttespillere på skolen; som likemenn i norskundervisninga og i samfunnskunnskapsundervisninga..

Lovverk og rammeplaner (*Lov om introduksjonsordning og norskkurs for nyankomne innvandrere* og *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*, samt *Rammeplan for informasjon til beboere i statlige mottak for asylsøkere*) stiller krav til gjennomføring og dokumentasjon av samfunnskunnskapsdelen i norskkurset.

Gjennom tidligere prosjekt på Sjefsgården har vi arbeidet både med likemannsarbeid og også med likemannsarbeid i samfunnskunnskapsundervisninga (<http://sjefsgarden.g-skole.no>) Vi startet arbeidet i 2003, og gjennom videreutvikling av modellen har vi forsøkt å stadig bedre kvaliteten på tilbudet vi gir i 50-timerskurset.

I Levanger Kommune er alt arbeid med flyktninger organisert som egen enhet; *innvandrertjenesten*, som består av Flyktningetjenesten, Leira Statlige mottak for asylsøkere og Sjefsgården Voksenopplæring. Alle nyankomne asylsøkere på Leira Mottak får tilbud om et kort norskkurs på Sjefsgården, og de får også størstedelen av sitt informasjonsprogram gjennomført i løpet av dette kurset. Flyktninger bosatt i kommunen får *samfunnskunnskap på et språk de forstår* innbakt i sin nybegynneropplæring.

Ved Sjefsgården Voksenopplæring har vi ca. 120 elever, hvorav ca. 30 går i grunnskoleklasser (G1 og G2) og resten på norskkurs. Nybegynnergruppene som starter 4 ganger per skoleår, er vanligvis på rundt 15-20 elever, og ei slik gruppe består av både flyktninger, innvandrere og asylsøkere. Vi har ei kommunal tolkeliste med tolker på de fleste store språkene, men vi mangler av og til tolker på enkelte språk. Kommunen har få morsmållærere tilsatt i grunnskolen. Av Levangers befolkning på ca. 18 000 mennesker har vi ca 500 bosatte flyktninger. I regionen opplever vi store utskiftninger når det gjelder denne gruppa. Beboerne på asylmottaket skiftes ut, og kommunen har en UDI-avtale om å bosette 30 flyktninger per år. Mange flytter til andre kommuner etter en tid i Levanger. Disse rammevilkårene i vår kommune lå til grunn da vi utarbeidet vår modell for gjennomføring av 50 timer samfunnskunnskap.

I utgangspunktet så vi mange utfordringer med innføring av 50 timer samfunnskunnskap på et språk deltakeren forstår, men vi valgte på et tidlig tidspunkt å fokusere på de ressursene vi til en hver tid har på skolen. Ved hjelp av Innvandrer-tjenestens tolkeliste og gode samarbeidspartnere fra kommunen, bygde vi opp modellen med likemenn som bærebjelke. Elever som hadde lært mye norsk, lært mye samfunnskunnskap og gjort seg mange erfaringer i Norge, viste seg å være den viktigste ressursen vi hadde i arbeidet.

Samfunnskunnskapsundervisninga på Sjefsgården ble i prosjektperioden gjennomført på følgende måte:

Høsten -06 gjennomførte vi to samfunnskunnskapskurs. Alle elevene i nybegynnergruppa deltok på dette kurset, uavhengig av status og elevkategori. Elever som starter i andre norskgrupper enn nybegynnergruppa av forskjellige grunner, deltok også i informasjonsprogrammet. Det kunne være elever som hørte heime i innføringsklassen, grunnskoleklassene eller i norskgruppa for elever med liten eller ingen skolebakgrunn.

Vår modell kombinerte bruk av lærer, likemenn, tolker og fagpersoner. Vi hadde timeplanfestet samfunnskunnskap 3 dager à 2 timer hver uke, med følgende inndeling mht personer og ansvar:

- 6 undervisningstimer per uke (to timer, tre dager i uka)
- to kurs per semester, varighet ca 10 uker
- samarbeid mellom lærere på Sjefsgården, eksterne fagpersoner (se vedlegg 8), tolker og likemenn

Lærer presenterte nytt samfunnskunnskapsstoff i timene på tirsdager. Likemannsgruppa var forberedt på hvilket tema læreren skulle ta opp. De satt sammen i sine respektive språkgrupper og prøvde seg i tolkelignende situasjoner med læreren som støtte. På denne måten formidlet likemenn stoffet i samarbeid med læreren. Av og til lå det til rette for gruppediskusjoner underveis. I de tilfeller hvor vi hadde nok likemenn kunne arbeidet i disse timene også gjennomføres som pararbeid.

På torsdager hadde vi ofte besøk av fagpersoner. Disse kunne snakke om sitt fagområde generelt (for eksempel helsesøster om psykisk helse) eller mer spesifikt og lokalt (for

eksempel helsesøster om helsetilbudet og helsestasjonen i Levanger). I samarbeid med disse fagpersonene fant lærer ut hva som var nyttigst informasjon for den aktuelle gruppa. Gjennom de siste årene har de faste samarbeidspartnerne våre vært fagfolk fra blant annet politi, helsestasjonen, barnevernstjenesten, sosialkontor, Nav, brannvesen og namsmann.

På fredager jobbet likemennene videre i sin gruppe med ukens tema. De arbeidet da med læreboka "Intro", og brukte også oppgaver, diskusjonstema og illustrasjoner fra boka i arbeidet sitt. Vi har i høst flyttet likemannsarbeidet til fredager. Dette synes vi ble en forbedring, fordi likemannsgruppa da kunne samle trådene og diskutere momenter fra ukas samfunnskunnskapstimer på tirsdag og torsdag.

(Se vedlegg 9)

Når	Hvem	Hva
Tirsdag 5. og 6. time	Lærer og likemann	Presentasjon av nytt tema, generell innføring
Torsdag 2. og 3. time	Eksterne fagpersoner, tolker Ansvarlig lærer tilstede	Fagstoff, presentasjon av etat, personer og arbeidsoppgaver Grundig innføring i deler av tema
Fredag 4. og 5. time	Likemann og gruppearbeid i studieverksted Ansvarlig lærer tilstede, likemann leder gruppa	Diskusjoner, forklaring, oppgaver, sammenligning. Bruk av "Intro"

En lærer hadde samfunnskunnskapstimene i sin stilling, og følgelig den daglige oppfølginga og det faglige ansvaret for samfunnskunnskapsturset. Denne læreren var ikke kontaktlærer for nybegynnergruppa. Samfunnskunnskap ble et eget fag, og en naturlig integrert del av norskkurset med fast plass på timeplan og ukeplan.

Den læreren som hadde ansvaret for organisering og gjennomføring av samfunnskunnskapsturset, hadde 2 timer administrasjonsressurs. Dette så vi var nødvendig blant annet fordi så mange personer var involvert til enhver tid. I løpet av en uke med 6 timer samfunnskunnskap skal både tolker, fagfolk og likemann samarbeide. Av og til oppsto det situasjoner der en måtte improvisere litt, erstatte tolker eller finne andre likemann. I noen tilfeller meldte fagpersonene forfall, og det var viktig å ha en alternativ plan hvis så skulle

skje. I prosjektperioden laget vi derfor en kurspakke som tok utgangspunkt i de sju hovedemnene i samfunnskunnskap. Disse kurspakkene, laget som powerpoint-presentasjoner, kan utvikles videre, tilpasses og suppleres etter behov, og kan brukes blant annet som ”kriseløsning” i tilfelle forfall.

De ulike aktørene i samfunnskunnskapsundervisninga hadde ulike roller. Fagpersonene formidlet fagstoff, var eksperter, svarte på spørsmål, gikk i dybden på stoffet og kunne henvise til andre og formidle kontakt med hjelpeapparat eller etater. Tolkene hadde kun tolkeansvar, og oversatte direkte. Læreren som var ansvarlig for kurset hadde følgende oppgaver:

- Var ansvarlig for helheten i 50-timerskurset, fordeling av tema, tidsbruk og vektlegging
- Laget plan for periodene, hver på ca.10 uker
- Gjorde avtaler med fagfolk
- Underviste i tema, introduksjon av hovedtema
- Bestilte tolker, hadde regelmessig kontakt med tolkene, forberedte dem på tema
- Organiserte likemannsarbeidet tirsdager og fredager, forberedte likemannsgruppa på tema
- Hjalp likemenn, hadde faglig ansvar på studieverksted

Hva var likemannens rolle og oppgaver?

Det var viktig å definere likemannsrollen grundig sammen med gruppa. En likemann skal ikke opptre som lærer, og kan ikke erstatte pedagogen i samfunnsfagskurset. Han skal heller ikke være lærerens assistent, men i større grad ta ansvar for å utvikle samarbeid med medelevene, lede diskusjoner osv. En likemann kan heller ikke erstatte en tolk, da norskkunnskapene og kunnskap om tolkerollen ikke vil være tilstrekkelige. Allikevel kan det at de i forberedte tema øver seg i tolkelignende situasjoner være en god start. Kanskje noen med attest fra likemannsarbeid i samfunnskunnskapskurset ender opp på tolkelista når norskkunnskapene tilsier det?

Likemannens rolle kan være å veilede sine medelever til å kunne tilpasse seg samfunnet raskere og bedre. Derfor er det viktig at de prøver å formidle på vegne av det norske samfunnet, også i saker hvor de personlig kan være kritiske eller uenige. Forståelsen for de demokratiske prosessene og for lover og regler i landet må ligge til grunn for likemannens arbeid i gruppene, og er derfor noe av det viktigste vi som lærere formidler i møter og kurs for likemenn.

Vi mener at en reflektert diskusjon på morsmål mellom elever med kort fartstid i Norge og elever som snart er ferdige med opplæringa si kan være veldig fruktbar. Samfunnsforståelsen starter i den enkelte og kan være en prosess som tar tid, og dialog med noen som har oppnådd større forståelse for og erfaring i det norske samfunnet vil være viktig.

Det er viktig at alle vet at læreren har det faglige og pedagogiske ansvaret for opplæringa, både når likemannen formidler lærestoff i samarbeid med læreren og når likemannen leder gruppediskusjoner.

Ut fra rammevilkårene i Levanger og på Sjøfsgården har vi foreløpig valgt å satse på denne modellen for gjennomføring av det ordinære 50-timerskurset i samfunnskunnskap. Vi så likevel i løpet av prosjektperioden at modellen stadig kunne forbedres. På likemannskursene så vi at det var svært nødvendig med tett oppfølging fra lærer gjennom 50-timerskurset. Likemennene var elever ved skolen, og forlot sine ordinære norsktimer for å hjelpe nybegynnergruppa i samfunnskunnskapstimene. Dette kunne av og til kollidere med prøver, turer og andre arrangement de hadde i egen klasse. Vi kom derfor tilbake til at planarbeidet og samarbeidet mellom lærerne på skolen var et viktig grunnlag for at det skulle kunne fungere. Mot slutten av prosjektperioden ble timeplanen lagt slik at hele den gruppa som hadde flest likemenn deltok i informasjonen. Slik sikret vi at vi hadde nok likemenn, og de som ikke ”arbeidet” kunne følge undervisninga selv, hospitere i andre grupper eller jobbe selvstendig. Dette timeplantekniske grepet hadde god effekt, og sparte oss for en del organisering fra uke til uke.

Samarbeidet mellom norsklærer, fagpersoner, tolker og likemenn var også et tilbakevendende tema, og vi ble enige om at alle involverte så tidlig som mulig skal få tilsendt semesterplaner for samfunnskunnskap. Regelmessige møter for alle var ønskelig, men vanskelig å gjennomføre i praksis.

Gjennomføringen av 50-timer samfunnskunnskap er sårbar for fravær. Vi fant ut at det var viktig å ha nok likemenn, slik at de kunne bytte litt på oppgavene, og de aller fleste likemenn vokste med oppgaven og tok ansvaret mer og mer alvorlig. Gjennom grundig kursing og samtalene vi hadde på likemannskursene fant vi også ut hvem som var best egnet til likemannsjobben.

Likevel så vi klare fordeler ved å arbeide på denne måten. Skolen hadde nærhet og eierskap til timene i samfunnskunnskap, og emner fra timene ble også bearbeidet i norsktimene. Dette gjorde at stoffet ble presentert av flere personer og på forskjellige måter. Vi mente at deltakerne fikk godt utbytte av undervisninga når den ikke var konsentrert, men integrert i timeplanen og gjennomført i løpet av nybegynnertida på skolen. Elevene var ferdige med 50 timer samfunnskunnskap samtidig som de var ferdige med 250 timer norsk. Det at arbeidet med samfunnskunnskapstemaene ble fordelt over en lengre periode gjorde at det ble lettere for norsklærerne å arbeide videre med emnene. Dette arbeidet fremgår av semesterplanene.

Det var også en klar fordel at fagpersonene som kom til Sjefsgården fikk møte deltakerne. Kontakter ble knyttet og videreformidlet, og deltakerne fikk på denne måten samfunnskunnskapsundervisning med en sterk lokal forankring. De fikk ansikter å forholde seg til, og personer de kunne spørre etter hvis de trengte flere opplysninger fra for eksempel lensmannskontoret. Fagpersonene uttrykte også at de hadde en egeninteresse av å komme på besøk, de kunne presentere sin egen jobb og sin egen etat selv, og de kunne slik forhindre mange misforståelser og uklarheter. Vi laget i prosjektperioden en samarbeidsavtale med de fagpersonene som var involvert i undervisninga. Dette så vi på som viktig for at alle skulle føle ansvar og få et eierforhold til kurset.

3.1.2 Likemannskurs

I den lokale modellen for gjennomføring av 50 t. samfunnskunnskap er bruken av likemenn sentral. Vi har jobbet mye med å kurse likemenn og med å finne nye likemenn. Vi informerte i alle gruppene på skolen om hva likemannsarbeidet går ut på. Etterpå fikk de som var interessert melde seg på likemannskurs. Hovedtyngden av likemenn kom fra den norskgruppa som har kommet lengst i løpet, men det var også representanter fra de fleste andre gruppene.

Vi valgte å legge det første likemannskurset til to onsdager i september. Vi brukte kommunestyresalen på Levanger rådhus. Vi kunne ha brukt lokaler på skolen, men vi mente at det ville føles mer høytidelig hvis vi ikke var på skolen. Det var 18 likemenn som deltok, med språkene engelsk, fransk, arabisk, dari, persisk, somali og russisk. Boka INTRO fra Cappelen er sentral i likemannsarbeidet. Alle likemennene fikk boka på norsk og sitt språk, hvis mulig. På den måten kunne de gjøre seg kjent med stoffet på sitt morsmål. Vi hadde en generell innføring i likemannsarbeidet, lovgrunnlaget for samfunnskunnskap og hvordan INTRO-boka er oppbygd. Etter den generelle innføringen satte vi likemennene i grupper. Vi var tre lærere som gikk rundt i gruppene og gikk gjennom de sju temaene i boka. Vi brukte den norske boka, mens likemennene kunne bruke sin egen bok for å sette seg inn i stoffet. Likemennene var ikke plassert i grupper etter språk, så de var nødt til å bruke norsk for å kunne diskutere seg i mellom. Vi presiserte at det var viktig at likemannsarbeidet ble dialogbasert, slik at deltakerne får komme med spørsmål og kommentarer, slik at de forstår stoffet bedre.

I forkant av det andre likemannskurset inviterte vi alle de "gamle" likemennene til et samarbeidsmøte. Vi ønsket tilbakemelding på hvordan likemannsarbeidet fungerer, og hvordan det kan forbedres. Vi ville også finne ut hvem som kunne tenke seg å fortsette som likemenn. En ting som kom fram på møtet var at enkelte deltakere kan være vanskelige å motivere for gruppearbeid med likemenn. Det gjelder nybegynnere generelt, og spesielt asylsøkere med uavklart situasjon. Noen av dem uttalte at de ikke var interessert i å lære om Norge da, men ville heller vente til de hadde fått opphold. Det vi ser, er at det er viktig med grundig informasjon i starten av informasjonsarbeidet, slik at de vet hva likemannsarbeidet går ut på. På den måten får vi avklart rollen til likemennene, slik at de ikke blir oppfattet som tolker eller lærere. Noen likemenn var veldig godt fornøyd med opplegget. De så på det som en ære å arbeide som likemann. Dette var en arena der de kunne bidra med noe, selv om de ikke nødvendigvis var så gode i norsk.

Til det andre likemannskurset inviterte vi tolker og samarbeidspartnere til deler av den første kursdagen (se vedlegg 7). Dette for å sette dem bedre inn i arbeidet vårt, og for at de bedre skal forstå sin rolle i informasjonsarbeidet. De fleste av de gamle likemennene ble invitert til dette kurset, i tillegg spurte vi lærerne om hvem de trodde ville egne seg som likemenn. Det var 19 likemenn som deltok, med språkene engelsk, fransk, arabisk, somali og russisk. Vi hadde altså ikke likemenn på dari og persisk. Likemannssystemet er som vi ser sårbart i forhold til enkelte språkgrupper, det er ikke alltid vi klarer å finne likemenn for å dekke opp alle aktuelle språk.

Vi valgte et litt annet opplegg for det andre likemannskurset. Det første likemannskurset var ganske lærerstyrt, mens det andre kurset var mer likemannsstyrt. Vi tok en kort introduksjon av temaene ved hjelp av powerpointpresentasjon. Etterpå jobbet likemennene i språkgrupper, der de fikk praktisere likemannsrollen. De fikk papirkopi av powerpointpresentasjonene, i tillegg brukte de INTRO-boka. I gruppene var det både nye og gamle likemenn, noe som gjorde at de nye likemennene fikk god opplæring i det å være likemenn, i tillegg til at de fikk prøve selv, i en trygg setting. Fordelen med å sette dem i språkgrupper, var at de fikk bearbeide fagstoffet på morsmålet sitt, noe som gjør at det er lettere å lære stoffet. Arbeidet i gruppene gikk veldig bra, noe som førte til at tidsskjemaet sprakk, så vi rakk ikke å gjennomføre alle temaene. Likemennene ga uttrykk for at de likte kurset, noe som også er vårt inntrykk. Ulempen med at dette kurset var mer likemannsstyrt, var at vi følte at vi ikke hadde samme følelse av kontroll over mye fagstoff som ble gjennomgått, men det er nok viktig at vi lærere gir slipp på kontrollen av og til.

Likemannsopplegget med ansvar fører til bevisstgjøring i forhold til innholdet i samfunnskunnskapen. Likemennene får et løft, de lærer å ta ansvar. De er der på frivillig basis, det er viktig for motivasjonen.

3.1.3 Kurspakkene

Vi har laget to kurspakker. En for kursing av likemenn og en sjudelt kurspakke basert på emnene i læreplanen. Kurspakken for kursing av likemenn skal brukes av lærerne som skal gjennomføre likemannskurset. Tanken med den sjudelte kurspakken er både å ha en reserveløsning hvis fagpersonene ikke kommer, og å sikre en lokal tilknytning i informasjonsarbeidet. Det er ikke et mål å erstatte fagpersonene, det er kun en reserveløsning. Den lokale tilknytningen er viktig for at deltakerne skal bli kjent med Levanger, det er tross

alt her de bor. Vi valgte å utarbeide kurspakkene i Powerpoint, noe som er godt egnet både som presentasjon med videokanon og som lysark. Kurspakkene skal oppdateres fortløpende, etter behov. Vi tok utgangspunkt i de sju hovedtemaene i INTRO-boka, i tillegg brukte vi internettsidene til INTRO på Cappelen. Kurspakkene har vi lagt på en CD som er vedlagt.

3.2 Samfunnskunnskap, stasjonsarbeid og pedagogisk entreprenørskap

Hvem var deltakerne i denne delen av prosjektet?

Nybegynnergruppa som skulle følge 50 timer samfunnskunnskap (gruppe A - spor 2 og 3, nivå A1) og deltakere med liten eller ingen skolebakgrunn (gruppe D - spor 1). I gruppe D var det både nybegynnere og deltakere med lengre fartstid ved Sjøfsgården voksenopplæring. Begge grupper var sammensatt av flyktninger, andre innvandrere og asylsøkere. I Levanger kommune har asylsøkerne per dato tilbud om 10 ukers norskkurs. Ettersom skolen har opptak fire ganger per år, endres gruppesammensetningene stadig.

Hva ble gjort i prosjektperioden?

Vi samarbeidet med læreren som hadde ansvaret for å gjennomføre 50 timer samfunnskunnskap høsten 2006 om planarbeidet i starten av semesteret. Målet var å parallelllegge planen for samfunnskunnskap og semesterplanene til gruppe A og gruppe D. Vi prøvde i tillegg ut ulike måter å tilrettelegge samfunnskunnskapsopplæringa som en integrert del av norskopplæringa. Vi arbeidet i stor grad med deltakermedvirkning og likemannsarbeid, dette for å ivareta dialog og muntlig bearbeiding av stoffet. Vi prøvde også ut undervisningsmåter der vi konkretiserte deler av samfunnskunnskapssemnene, blant annet gjennom pedagogisk entreprenørskap. Dette for å gi deltakerne muligheter til å være aktiv i sin egen læring, og slik tilrettelegge samfunnskunnskapsopplæringa bedre for denne gruppa.

3.2.1 Parallell-legging og planarbeid

Temaene i informasjonsprogrammet på vår skole gjennomføres i løpet av 10 uker. Dette gir ikke rom for å arbeide med alle temaene parallelt i norsktimene. Derfor måtte vi bestemme

oss for hva vi ønsket å fokusere på i denne perioden. Resten av temaene valgte vi å arbeide videre med etter at de 50 timene med samfunnskunnskap var gjennomført.

For å kunne gjennomføre utprøving av entreprenørskap og integrering av samfunnskunnskap i norskopplæringa, var det viktig å parallell-legge de ulike planene. Som nevnt parallell-la vi planen for samfunnskunnskap (se vedlegg 3) og semesterplanene (se vedlegg 4) i gruppe A og D høsten 2006. Videre var det også viktig å se timeplanen til de to gruppene i sammenheng. Dette førte til at gruppe A og D fikk to fellestimer hver onsdag. Noe som kom fram av stortimeplanen (se vedlegg 2) for hele skolen. I de to timene gjennomførte vi ulike arbeidsoppgaver i stasjonsarbeid (beskrevet nedenfor). Av stortimeplanen kommer det også fram at det er studieverksted hver fredag i 4. og 5. time for hele Sjefsgården unntatt grunnskoleklassene. Det var naturlig å legge kafébedriftsutprøving til studieverkstedet på fredager, for å ha muligheten til å hente deltakere fra andre grupper inn i bedriftsarbeidet som likemenn hvis dette skulle være ønskelig.

3.2.2 Stasjonsarbeid

Tidligere semestre har vi prøvd ut ulike modeller i stasjonsarbeid knyttet til likemannsarbeid på skolen (se sluttrapportene: Likemannsarbeid (Sjefsgården 2003) og Samfunnskunnskap - mer enn informasjon (Sjefsgården 2005)). En modell var at den gruppa som hadde kommet lengst (nivå B1) opptrådte som likemenn for nybegynnergruppa (nivå A1). En annen modell var å sette gruppa med elever på spor 1 sammen med elever på spor 2 og 3. I dette prosjektet videreførte vi den siste modellen knyttet opp mot 50 timer samfunnskunnskap og stasjonsarbeid. I prosjektperioden hadde Gruppe A og D en dobbelttime hver uke hvor det stod stasjonsarbeid på ukeplanen (se vedlegg 5). På stortimeplanen var det to grupper, to lærere og ett rom. Tanken med stasjonsarbeidet var å bearbeide ukens tema i samfunnskunnskapsopplæringa på ulike måter. Stasjonsarbeidet bestod av ulike oppgaver/stasjoner der vi arbeidet etter et fast mønster hver uke. Det var forutsigbart og ga i tillegg rom for at deltakerne kunne arbeide i ulikt tempo med de ulike arbeidsoppgavene. Muntlig arbeid utgjorde hovedtyngden av arbeidsoppgavene i stasjonsarbeidet.

Vi startet stasjonsarbeidet med en sang eller et dikt knyttet til ukens tema. Deretter gjennomgikk vi ei ordliste også knyttet til temaet. Ei ordliste bestod av ni norske ord og uttrykk med forklaring og eventuelt et bilde som forklarer ordene nærmere. Det var også en

tom kolonne til å skrive ordet eller ei forklaring på uttrykket på morsmålet. Elevene skulle senere arbeide både muntlig og skriftlig med ordlista. Vi delte deltakerne inn i stasjonsgrupper. Regelen var at det skulle være deltakere fra både gruppe A og D i hver gruppe. Noen ganger var de med samme språk i samme gruppe, mens andre ganger tok vi mer hensyn til arbeidsinnsats, motivasjon og nivå i inndelingen av grupper. Arbeidsoppgavene kunne da varieres med hensyn til vanskelighetsgrad i de ulike gruppene.

En fast stasjonsoppgave var spørsmål til temaet. Disse skulle besvares muntlig i gruppa. Ordene fra ordlista ble brukt i spørsmålene. Deltakere fra gruppe A leste spørsmålene, mens alle på gruppa var aktive i å besvare spørsmålene. Senere ble spørsmålene gjentatt i ukens test i gruppe A. Vi konsentrerte oss om nøkkelord på norsk, bruk av bilder, plakater og framføring i plenum.

Nedenfor vil vi vise eksempel på ulike stasjonsoppgaver knyttet til ett tema: **HELSE**

- **sang**
- **ordliste**
- **spørsmål**
- **stasjonsoppgaver**

Det bor en gammel baker

av Inger Hagrup

Det bor en gammel baker
på en bitte liten øy.
Han er så lei av kaker
og krem og syltetøy.
Men han må sitte likevel
og spise sine kaker selv.
For han bor helt alene
på en bitte liten øy.

Når små og store båter
går dampende forbi,
da sitter han og gråter
i sitt varme bakeri,
og spiser loff og fattigmann,
for ingen kunder går i land.
Og han er helt alene
på en bitte liten øy.

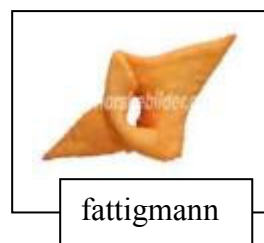
Det var en gammel baker
på en bitte liten øy.
Han åt for mange kaker
med krem og syltetøy.
Forleden dag så satt han død
midt i en haug med wienerbrød.
Og nå bor det ingen baker
på en bitte liten øy.

ei øy

loff

fattigmann

wienerbrød

bitte liten = veldig
liten

forleden dag =
ikke lenge siden

Tema: Helse

	Ord jeg skal lære:	Det betyr:	På mitt språk:
1	en fastlege	Din personlige lege. 	
2	en egenandel	Det du må betale selv hos legen. Alle over sju år må betale 125 kr i egenandel (2005).	
3	et frikort	Når du har betalt 1585 kroner i egenandel, får du frikort. Da er det gratis å gå til lege resten av året. 	
4	en resept	For å kjøpe noen medisiner, trenger du resept. Resepten får du av lege. 	
5	en legevakt	Når legekantoret er stengt, ringer du legevakten. Telefonnummeret til legevakten i Levanger: 74 08 00 00	

6	et apotek	<p>Der du kjøper medisiner.</p> 	
7	en helsestasjon	<p>Helsestasjonen gir gratis helsekontroller av barn.</p> 	
8	en taushetsplikt	<p>For eksempel leger, lærere, sykepleiere, tolker, de som jobber på sosialkontoret eller trygdekontoret har ikke lov til gi informasjon om deg videre.</p> 	
9	en vaksine	<p>Forebygging av sykdom</p> 	

Spørsmål til temaet

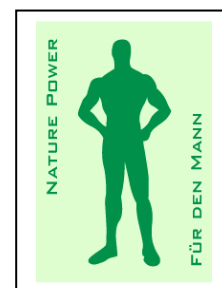
- Hva er telefon-nummeret til ambulanse?
- Hva er telefon-nummeret til legevakten i Levanger kommune?
- Når kan du ringe legevakten?
- Hvordan kan du forebygge sykdommer?
- Hva heter fastlegen din?
- Hvor kan du kjøpe medisin?
- Hvorfor har legene taushetsplikt?
- Hvor mye må du betale i egenandel hos legen?

Gruppeoppgaver

Gruppe 1: Kroppen min

Sekou, Khadar, Farhiya, Zeinab

- tegn en stor kropp
- sett navn på kroppsdelene (Eks: hode, mage, skulder)
- vis "Kroppen" til de andre i gruppe A og D, og fortell
- heng "Kroppen" på veggen utenfor rom 4 og 5

Gruppe 2: Frukt og grønnsaker

Adam, Bashir, Mossa, Rene Claude, Hibo, Hodan, Tuffaha

- finn bilder av frukt og grønnsaker i ukeblad
- klipp ut og lim bildene på en plakat
- skriv navn på grønnsakene og frukten

- vis plakaten til de andre i gruppe A og D, og fortell
- heng plakaten på veggen utenfor rom 4 og 5

Gruppe 3: Kosthold

Lee Eivind, Stefaine, Halyna, Gildas, Peuple

- hvilken mat er bra for helsa? Hvorfor?
- hvilken mat er ikke bra for helsa? Hvorfor?
- lag en plakat
- finn bilder i ukeblad og skriv litt om temaet
- vis plakaten til de andre i gruppe A og D, og fortell
- heng plakaten på veggen utenfor rom 4 og 5

Gruppe 4: Kosemat

Juliet, Suhan, Mohamed, Maryam, Jan Mohamad

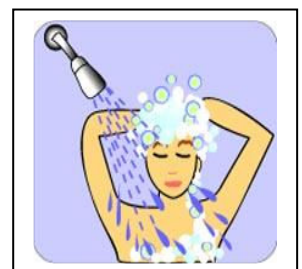
- finn bilder av kosemat i ukeblad (eks: kaker, sjokolade, chips)
- klipp ut og lim bildene på en plakat
- skriv navn på maten
- skriv av en oppskrift med bilde
- vis plakaten til de andre i gruppe A og D, og fortell
- heng plakaten på veggen utenfor rom 4 og 5

Gruppe 5: Hud og hår

Debby, Juste, Louise, Dave, Mahda, Temeskin

- finn reklame og informasjon om hud og hår i ukeblad
- klipp ut og lim bilder på en plakat
- skriv litt om temaet
- vis plakaten til de andre i gruppe A og D, og fortell
- heng plakaten på veggen utenfor rom 4 og 5

3.2.3 Teoribakgrunn for pedagogisk entreprenørskap

Våren 2006 dro vi på ekskursjon til SeVo (Senter for voksenopplæring i Trondheim). Ved SeVo drives et prosjekt av Borghild Hjelde som hun har kalt "Alfa-bedrift". Eldre deltakere på spor 1 får være med på et kurs der de kombinerer språkpraksis og basisnorsk. De lager og selger mat på skolen, og de deler fortjenesten og får lønn. Hjelde er inspirert av James Ashers

TPR-metode (Total- Physical-Response), der et språk læres gjennom handlinger. Lærer gir en ordre med imperativ samtidig som den understrekes gjennom kroppsspråket til læreren. Deltakerne responderer med å utføre handlingen.

Hjelde viste også til Inger Karin Røe Ødegårds bok "Læreprosesser i pedagogisk entreprenørskap - Å lære i dilemma og kaos". Boka omhandler entreprenørskap i grunnskole og videregående skole, men inneholder mange elementer som også passer for entreprenørskap i voksenopplæringa. Røe Ødegård snakker om det utvidede handlingsrom for læring. Gjennom arbeidet med entreprenørskap tilegner elever seg kunnskaper. De får brukt flere sider av seg selv enn i tradisjonell undervisning. Teoretisk kunnskap og praktisk ferdighetstrening kombineres på en helhetlig måte.

I samfunnet stilles det nye kvalifiseringskrav, der bl.a. egenskaper som evne til å kommunisere, samarbeide, være endringsvillig og kreativ er etterspurte. I arbeidet med entreprenørskap blir slike ferdigheter oppøvet.

En viktig oppgave for skolen er å få elevene til å tenke, og teoretikeren Dewey mener at tenking fører til læring. I en entreprenøriell læreprosess er dette et grunnleggende trekk. Elevene får et "problem" som må bearbeides og løses gjennom handling, tenking og vurderinger.

Holger Torset er daglig leder for Ungt Entreprenørskap ved Fylkets Hus i Nord-Trøndelag. Han har samarbeidet med Steinkjer voksenopplæring, der en lærer har prøvd ut I-bedrift (Entreprenørskap i Introduksjonsprogrammet for flyktninger og innvandrere). På Jægtvolden-seminaret formidlet han til oss at I-bedriften skal være en læringsarena der deltakerne kan påvirke hvordan læringen skal skje, og inneholder i stor grad det samme som pedagogisk entreprenørskap i grunnskole og videregående skole, men er tilpasset voksne innvandrere. Voksne har med seg erfaringer som de bør få dra nytte av i Norge også, og mange har god innsikt i det å start egen bedrift. For mange har det vært den eneste veien å gå for å få inntekt. Gjennom arbeidet med I-bedrift vil deltakerne få erfaring og kunnskap i å etablere bedrift i Norge og kanskje få lyst til å etablere en bedrift i Norge også. Deltakerne får et innblikk i det norske arbeidslivet og regler som gjelder god forretningsskikk. Et annet viktig aspekt ved konseptet I-bedrift, er målet om å knytte næringslivet og Introduksjonsprogrammet nærmere sammen. Ved å bruke I-bedrift som en metode, vil norskopplæringen bli mer tilpasset den enkelte deltaker da metoden bygger på deltakernes egne erfaringer, ønsker og interesser.

Deltakerne skal jobbe med alle ledd i det å starte og avslutte en egen bedrift.

Torset mener at prosessen i dette arbeidet er viktigst, og at læringen er det produktet med mest verdi. En skal derfor ikke være så redd for at forretningsideen ikke lykkes.

3.2.4 Utprøving av pedagogisk entreprenørskap ved Sjefsgården

I utprøving av pedagogisk entreprenørskap, valgte vi kafédrift. Vi hadde prøvd ”Kafé” som et undervisningsopplegg i to grupper tidligere, hvor vi da fikk noen erfaringer vi ønsket å jobbe videre med. Dessuten så vi at noen av temaene fra samfunnskunnskapen falt naturlig inn under driften av en kafé, som for eksempel helse, kosthold, hygiene, økonomi og arbeidsliv. På skolen har vi kun et lite personalkjøkken. Det er derfor ikke mulig å undervise store grupper der. For det språklige utbytte av kjøkkenarbeidet er det også en fordel at gruppen ikke er for stor.

Vi valgte å la alle deltakerne på spor 1 være med i kafédriften i utprøvsperioden. Det ble et fellesprosjekt for gruppa, der alle fikk jobbe mot det samme målet.

Da utprøvingen startet, var det 10 deltakere i gruppe D. De ble delt i to, og hver gruppe fikk være på kjøkkenet annenhver fredag. I og med at kjøkkenarbeidet ble lagt til studieverkstedtid, kunne resten av gruppa delta på studieverkstedet. Noen av asylsøkerne sluttet på skolen etter noen uker, og antall deltaker i gruppe D ble ikke mer enn fem. Oppskrift ble delt ut torsdag uten noen inngående gjennomgang av teksten, men deltakerne kunne forberede seg ved å se på den hjemme. (Se vedlegg 6) Alle fikk ei bok der de kunne lime inn oppskriftene vi jobbet med. Navnet ”Kjøkkenboka” var deltakerne skjønt enige om med det samme de fikk den utdelt. Regnskapsarbeidet ble også skrevet inn i den.

Fredag ble oppskriften gjennomgått på kjøkkenet. Ingredienser og redskaper var da i nærheten, og vi jobbet med innholdet i dagens tekst, som var oppskriften. I det praktiske arbeidet jobbet alle mot ett felles produkt, som stort sett var ei kake.

Etter at det praktiske arbeidet var over, ble oppskriften gjennomgått en gang til. Da repeterte vi ord og begrep som skulle læres, og de deltakerne som kunne lese, fikk lese høyt for de andre. Etter at kaka var ferdig, ble den lagt i fryseren.

Målet var å ha kafé på studieverkstedet én gang i måneden. Da hadde vi laget nok til å kunne selge. Vi måtte finne ut hvor mye det kostet å lage produktene, for å finne priser på det som skulle selges. Det ble derfor jobbet mye med matematikk i norsktimene i denne perioden.

Tanken med kafédriften var ikke å få et stort overskudd, men at det skulle være litt penger til overs når alle utgiftene var dekket. Gjennom samtaler og vurderinger ble vi enige om prisnivået.

Da deltakerne ikke fikk være med på å bestemme hvilken bedrift vi skulle ha, valgte vi å la skolen gå inn med startkapitalen. Dessuten var flere av deltakerne asylsøkere som vi visste kom til å slutte i løpet av utprøvningsperioden.

Et av klasserommene ble valgt som kafélokale. Rommet ble innredet med disk, prisliste på vegg, småbord med telys og dempet belysning. Salget pågikk i den dobbelttimen studieverkestedet varer.

3.2.5 Vurdering av samfunnskunnskap, stasjonsarbeid og pedagogisk entreprenørskap

Vi ser at enkelte temaer og begreper er vanskelige å tilegne seg. Og spesielt for de med liten eller ingen skolebakgrunn. Deltakerne kan mangle referanserammer, eller begrepene eksisterer rett og slett ikke i deres morsmål. Derfor har vi prøvd ut ulike tilnæringsmåter for å tilpasse undervisningen.

Parallell-legging

Vi ser at temaene blir grundigere belyst når vi legger de parallelt med de øvrige norsktimene. Under informasjonstimene tilegner deltakerne seg stoffet på et språk de forstår. I norsktimene får de jobbe med samme tema på norsk. Dermed har de både fått en forståelse av hva begrepene inneholder, og de lærer dem på norsk.

Planparallell-legging gjør at temaene fra informasjonsprogrammet ikke blir en egen, isolert del av skoledagen, men blir en naturlig del av språkopplæringa. Planarbeidet gir en mer helhetlig språkopplæring for deltakeren. Lærerteamet rundt gruppene må samarbeide om semesterplanene, og det gir den enkelte lærer mer innsikt og teamet et felles ansvar for undervisninga og samfunnskunnskapen.

Vi ser også at studieverkstedtiden er godt egnet til å prøve ut entreprenørskap og kafé. De fleste deltakerne er tilstede og det gjør det lett å plukke ut ei gruppe som skal jobbe med kafébedrift.

Stasjonsarbeidet

Vi ser stasjonsarbeidet som ei videreutvikling av formidlinga av 50 timer samfunnskunnskap og likemannsarbeid. I løpet av ei uke blir det dermed en sammenheng mellom 2 timer samfunnskunnskap tirsdag, to timer stasjonsarbeid onsdag, to timer samfunnskunnskap torsdag, likemannsarbeid i studieverksted og ukens test på fredag.

Gjennom stasjonsarbeidet ser vi at deltakerne i de to gruppene blir likemenn for hverandre. De erfaringene vi har gjort oss med stasjonsarbeidet, viser at de med liten skolebakgrunn, og ikke er nybegynnere, har kunnskapen og kan formidle den muntlig. De blir ikke passive deltakere, men aktive, og de blir en viktig ressurs i formidlingen av et tema. Det øker selvtilliten i skolehverdagen og styrker tilhørigheten i skolemiljøet. Deltaker i gruppe A hjelper de i gruppe D med lesing og skriftlig arbeid i stasjonsarbeidet.

Pedagogisk entreprenørskap

Det vi ser er at deltakerne på spor 1 trenger god tid i det teoretiske arbeidet av entreprenørskap, og mye må tilrettelegges av lærer. Vi mener som Borghild Hjelde (ved SeVo) at det blir for vanskelig for elever på spor 1 å følge hele konseptet til en introduksjonsbedrift, men at man jobber med deler av det. Over tid kan det kanskje være mulig å få gjennomført I-bedrift for noen av deltakerne.

For oss ble det ikke naturlig å følge Ashers TPR-metode, men vi har tatt i bruk andre elementer fra Alfa-bedriften ved SeVo. Vi mener at det er viktig å tilpasse undervisningsopplegget til den enkelte elevgruppe, og lærer har et spesielt ansvar for innhold i timene og igangsetting av læringsprosesser hos den enkelte elev.

I entreprenørkonseptet går teori og praksis hånd i hånd. Deltakerne ser at det de lærer i de ordinære norsktimene, er nyttig kunnskap i arbeidet med kafébedriften. Det er motiverende å bli i stand til å rekne ut priser og selge produkter fra egen bedrift senere.

Selv om målet med kafédriften er norskopplæring, ser vi at den også gir sosial gevinst, både for de som jobber sammen i gruppa og for hele skolen. Naturlig nok ser vi at enkelte deltakere har større utbytte og interesse av kafédrift enn andre. Det er derfor en fordel å legge entreprenørskapen til studieverkstedtiden. Det vil også være av interesse å legge til rette for andre entreprenørskap på sikt.

Ved vår skole har vi ingen kantine, så det er populært når kafeen holder åpent. Med gunstige priser og kafélignende omgivelser i rommet, ligger det godt til rette for salg og sosialt samvær. Vi ser at hele skolen, også lærerne, setter pris på denne drifta.

4. Anbefalinger

Røe Ødegård, (2003) sier i sin bok om kollegalæring og teamarbeid. Vi synes det favner mye av det vi ønsker å sette fokus på i vårt arbeid:

”I mange skolemiljøer arbeider lærerne i utstrakt grad isolert med sine forberedelser og planlegging. De er oftest alene i sine bestrebelsler på å løse problemer med utvikling av materiell og gjennomføring av undervisning. Dette hindrer muligheten for ”innsyn” som grunnlag for konstruktive og hensiktsmessige korrektiver på egen praksis, og følgelig egen læreprosess. Undervisning kan kun profesjonaliseres gjennom kollegialt samarbeid som innebærer delt intellektuelt arbeid og gjennomføring som er organisert slik at observasjon og kommentering er mulig.”

Hvis lærerne samarbeider i sitt arbeid, er det også større sjanse for at elevene gjør det. Det vil si at lærernes arbeidsmåter er viktig for hele skolemiljøet og elevenes læringsprosesser.

Det bør settes av ressurser til å organisere informasjonsarbeidet, en lærer bør ha hovedansvaret og kan ha to timer avsatt til det.

Det er viktig at hele kollegiet involveres i informasjonsarbeidet. Det bør settes av tid til dette på planleggingsdagene.

Vi anbefaler godt planleggingsarbeid. Det er mange som er involvert, derfor er det nødvendig med tid til grundig, felles planlegging ved semesterstart. Det er også nødvendig å timeplanfeste parallell-legging av de gruppene som skal samarbeide om stasjonsarbeid og

entreprenørskap. Timene med informasjon og likemannsarbeid bør ligge fast på timeplanen, og ikke endres så ofte som stortimeplanen. Samarbeidsavtale og informasjonsmøter med fagfolk og tolker gjør det enklere å få forutsigbarhet, kontinuitet og stabilitet i informasjonsarbeidet. For å kvalitetssikre likemannsarbeidet er det nødvendig med minimum et todagerskurs. Likemennene bør følges opp kontinuerlig, ved både formelle og uformelle møter. Likemannsarbeidet i studieverkstedet på fredager må organiseres nøye, likemennene må få oppfølging av lærer. Et kort, fast møte hver uke, for å sikre at likemannsarbeidet fungerer. En bør også ha et felles møte med alle likemennene noen uker ut i 50-timerskurset, der en finner ut hvorvidt ting fungerer.

Samarbeid mellom elever og lærere fra ulike grupper er viktig for skolemiljøet. Vi anbefaler at elever på spor 1 samarbeider med elever på spor 2 og 3 i stasjonsarbeidet. Muntlig arbeid er viktig her. Selv om gruppene er ulike, får begge gruppene utbytte av det, om enn på forskjellig måte.

Når en jobber i stasjonsarbeid med de emnene som er gjennomgått i informasjonen, må en forenkle og konkretisere slik at stoffet tilpasses elevenes nivå. Parallell-legging av emnene i informasjonsarbeidet med emnene i semesterplanen er nødvendig for å kunne jobbe videre med emnene i norsktimene så grundig som mulig. Elevene på spor 2 og 3 bør testes i ord og begreper fra informasjonsarbeidet hver uke.

Pedagogisk entreprenørskap. Her er det viktig å starte i det små, slik at det blir praktisk mulig å gjennomføre det. I startfasen bør aktiviteten være mest mulig lærerstyrt. På sikt må det være et mål at elevene tar mer styring selv. Vi anbefaler å trekke inn passende emner fra informasjonen i entreprenørskaparbeidet. Når en fastsetter utsalgsprisene på produktene, er det viktig at en sikrer et visst overskudd, det er motiverende i seg selv. Hva dette overskuddet skal brukes til, kan diskuteres i gruppa, men vi mener at det bør tilfalle gruppa. Dette fordi gruppesammensetningen ofte er ustabil.

Etter en startfase der alle er med, anbefaler vi at de som ønsker det jobber videre med pedagogisk entreprenørskap.

Vi anbefaler bruk av likemann i formidlingen av samfunnskunnskapstemaene.

Vi mener at likemannsarbeidet er mulig å gjennomføre uten prosjektmidler.

Bruk av likemann er så å si gratis, litt utgifter til servering må påregnes. Hovedtyngden av likemann vil tilhøre den gruppa som har kommet lengst. Dermed frigjøres lærere som kan

holde likemannskurs. Sammenslåing av grupper vil bli enklere i og med at det er færre elever igjen. Likemannskurset bør holdes utenom skolen.

Vi anbefaler at arbeidet med organiseringen av informasjonsarbeidet kommer fram i arbeidsplanene til de lærerne som er berørt.

I samarbeidet med fagfolk er samarbeidsavtale viktig. De skjønner bedre sin plass i informasjonsarbeidet vårt. Sjefsgården er en viktig arena for fagfolk å informere på, f. eks barnevern.

I vervinga av likemenn anbefaler vi informasjon i alle grupper og påmelding. Vi håndplukker de vi mener passer i tillegg. Tidligere likemenn kan brukes til verving, opplæring og kursing av nye likemenn.

Kurspakkedelen som er laget ut fra de sju hovedtemaene kan brukes som reserveløsning hvis fagpersonene ikke kan møte, læreren kan da gjennomføre opplegget selv.

Rullering av ansvar for informasjonsarbeidet er viktig, slik at det ikke blir så personavhengig, men også for motivasjonen for lærerne.

På sikt bør likemennene inn i det pedagogiske entreprenørskapsarbeidet, både i det praktiske arbeidet og etterarbeidet, f. eks i matematikk.

Informasjon om likemannsarbeidet til de elevene som skal ha samfunnskunnskap er viktig.

Lærerne og skolen som helhet må også informeres grundig om dette arbeidet.

Likemennene må få oversikt over temaene, slik at de kan forberede seg til likemannsarbeidet.

5. Vedlegg

Vedlegg 1

PROGRAM

JÆGTVOLDEN 18. OG 19. OKTOBER 2006

Onsdag:

- 09.00-09.30: Kaffe og registrering
- 09.30-10.00: Åpning ved prosjektgruppa
- 10.00-11.00: Holger Torset, Entreprenørskap
- 11.00-11.15: Kaffepause
- 11.15-12.15: Holger Torset, Entreprenørskap
- 12.15-13.15: Lunsj
- 13.15-14.00: Presentasjon av prosjektet "Samfunnskunnskap for alle – mer enn informasjon" ved prosjektgruppa
- 14.00-14.15: Kaffe og kake
- 14.15-15.00: Presentasjon av prosjektet "Samfunnskunnskap for alle – mer enn informasjon" ved prosjektgruppa
- 15.00-15.15: Kaffepause
- 15.15-16.30: Gruppearbeid, veien videre for informasjonsarbeidet

-
- 19.45-20.00: Trommeslått ved elev fra Inderøy videregående skole
  - 20.00 : Middag og underholdning
  - 22.00 : Mer underholdning

Torsdag:

- 08.00-09.00: Frokost
- 09.00-10.15: Verdalsprosjektet ved Toril Sundal Leirset
- 10.15-10.30: Kaffepause
- 10.30-11.30: Lærende organisasjoner ved Fred Carlo Andersen, UiO
- 11.30-12.30: Lunsj
- 12.30-13.30: Lærende organisasjoner ved Fred Carlo Andersen, UiO
- 13.30-13.45: Kaffe og kake
- 13.45-15.00: Læringsstrategier ved Christianne Wergeland, NTNU
Oppsummering

Her ser eg fagre fjord og bygdir, som mange gamle kjempur bar, med mange slike store dygdir, at tidt me tru det gudar var.

Aasmund Olavsson Vinje

Timeplan - Sjefsgården voksenopplæring 21.08.06

Mandag										Tirsdag								Onsdag										
Rom	1	2	3	4	5	6	7	8	B	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8			
830-915 1	A th	to	C he	E r3	G2 rl	G1 so	INNF m	B l		B e	D he	E d	A th	G2 m	G1 au	INNF g/so	C	C (th)	D e	INNF g	A jar	G2 a	E d	G1 au	B rø			
915-1000 2	A th	to	C he	E r3	G2 rl	G1 so	INNF m	B l		B e	D he	E d	A th	G2 m	G1 au	INNF g/so	C	C (th)	D e	G1 au/so	A jar	G2 a	E d	INNF g	B rø			
1015-1100 3	C A	A th	E	G2 au	G1 rø	INNF g	D he	B l		B l	D	E	A j	G2 au	G1 rø	INNF m	C	C (th)	D he	G1 so	A ar	G2 a	E	INNF au	B j			
1130-1215 4	d he	to	rl	rø	G2 m		INNF g	G1 au/so		INNF g	e	B	A th	G2 a	G1 so	E r3	C	d	ar	j	(th)	G2 a		INNF au	G1 so			
1215-1300 5	d he	rl	rø	G2 m		INNF g	G1 au/so			INNF g	e	B j	A lar	G2 a	G1 so	E r3	C	d	ar	j	(th)	G2 rl		INNF g	G1 so			
1320-1405 6	A th	D he	INNF to	E d	G2 a	G1 rø		B l		INNF to		B	A j	G2 a	G1 so	E d	C	C he	D e	B	A (th)	G2 au	E r3	INNF g	G1 rø			
1405-1450 7	G1 au									MØTE/TEAM 14.15-15.45																		
1500-1545 8																												
Eva/Janniken prosjekt (Språkpraksis B (Liv) 5)										Språkpraksis C (Hege) 5t								Rune/Liv prosjekt										
Torsdag										Fredag								Merknader										
Rom	1	2	3	4	5	6	7	8	B	1	2	3	4	5	6	7	8											
830-915 1			G2 a/au/so		B j	G1 rø	INNF to	C he		G1 so	C (th)	D e	A j	G2 a	INNF g	E l	B l	Torsdag: Morgenmøte: kl. 08.00 - 08.20 Arman = ar Liv = l Hege = he Arild = a Janniken = j Eva = e Tone = t Dag = d Tordis = to Randi = ra Rune = rl Grete = g Therese = th Målfrid = m Ronny = rø Solveig = so Vili = v Audhild = au										
915-1000 2	E d	D e	G2 a/au/so	A lar	B j	G1 rø	INNF to	C he		G1 so	C (th)	D e	A j	G2 a	INNF g	E l	B l	Gråt felt = studieverktøed onsdag og fredag, valgfag torsdag 4. og 5. t, småkurs mandag Arild: Levanger videregående: mandag: 08.30-12-15 torsdag: 13.40 - 15.10 fredag: 10.15-11.45 Redaksjonsmøte NR: 3. time tirsdag, 1. time torsdag										
1015-1100 3	E d	D e	B lar	A lar	G2 m	G1 au/so	INNF g	C th		C he	D e	A ar	INNF g	B l	G1 rø	E	G2 au											
1130-1215 4	he	v	ar	tone	d	rø				d	l	(th)	ar		G1	INNF g	G2 au											
1215-1300 5	he	v	ar	tone	d	rø				d		(th)	ar		G1	INNF au	G2 rl											
1320-1405 6	G1 au/so		C th ar	A j	G2 m	E d	INNF g	B e		C (th)	A	A jar	B l		G1 rø	INNF au	G2 rl											
1405-1450 7	G1 au		C th ar	A j	E d																							
1500-1545 8																												

Språkpraksis E (Randi) 5t

Informasjon høst -06

uke		dato	tid	tema	informant
34	tirs	22.08.		startinformasjon om fravær, reglement	Liv, Janniken
	tors	24.08.		Om samfunnskunnskap, tema	Liv
	fre	25.08.		Studieverksted, s.129-140 Befolkningsstruktur og naturforhold	Likemenn Liv
35	tirs	29.08.		Fjelltur? Evt. barn og familie	Liv
	tors	31.08.		Barn og familie	Liv
	fre	01.09.		Studieverksted S 123-122 Barn /familie	Likemenn Liv
36	tirs	05.09.		Barnehager i Norge	Ellen Vinne Dagali Barnehage 74082340
	tors	07.09		Helsetjenester i Norge	Anita Prestmo helsesøstertjenesten
	fre	08.09.		Studieverksted Helse s. 50-55	Likemenn Liv
37	tirs	12.09.		barn/familie Bolig	Liv
	tors	14.09.		Helse Psykisk helse	??
	fre	15.09.		Studieverksted Brannvern	Øystein Haugan (911 10 110) + likemenn, Liv
38	tirs	19.09.		Helse Hygiene, smittevern	Ragnhild Hynne
	tors	21.09.		Naturforhold, bosetting, politisk system i Levanger	Liv, Arman
	fre	22.09.		Studieverksted s. 63-77 s.55-60	Likemenn, Liv
39	tirs	26.09.		Helse, forebyggende helsearbeid	Ragnhild Hynne
	tors	28.09.		Skole utdanning	Liv
	fre	29.09.		Studieverksted, oppgaver + s.128	Likemenn, Liv
40	tirs	03.10.	12.15	Betalingsproblemer	Hanne Bjørken Winnberg Namsmann 74083949
	tors	05.10.		Barnevern	Solvor Lilleøen Barneverntjenesten, Levanger Kommune 74052500
	fre	06.10.		Studieverksted 79-100 Arbeid, arbeidsliv	Likemenn Liv

41	HØSTFERIE				
42	tirs	17.10.		Om velferdssamfunnet	Eli Soknes Aune
	tors	19.10.		Demokrati, politisk system i Levanger	Arman Raad
	fre	20.10.		Studieverksted Innvandrere i Norge	Kari Norum? Lensmannskontoret, Levanger 74083947
43	tirs	24.10.		Startinfo	Liv
	tors	26.10.		Om samfunnskunnskap, Barn og familie	Liv
	fre	27.10.		Studieverksted s. 129-140, Befolkningsstruktur og naturforhold	Likemenn Liv
44	tirs	31.10.		Barn og familie	Ellen Vinne Dagali Barnehage 74082340
	tors	02.11.		Helse, helsetjenester I Norge	Ragnhild Hynne
	fre	03.11.		Studieverksted s.50-55 helse	Likemenn, Liv
45	tirs	07.11.		Barn og familie, bolig	Liv
	tors	09.11.		barneverntjenesten	Solvor Lilleøen Barneverntjenesten, Levanger Kommune 74052500
	fre	10.11.		Studieverksted brannvern	Øystein Haugan (911 10 110) + likemenn, Liv
46	tirs	14.11.		Personlig økonomi	Liv
	tors	16.11.		betalingsproblemer	Hanne Bjørken Winnberg Namsmann 74083949
	fre	17.11.		Studieverksted, oppgaver + s.128	Likemenn, Liv
47	tirs	21.11.		Skole, utdanning	Liv
	tors	23.11.		Helse, smittevern, hygiene	Ragnhild Hynne
	fre	24.11.		Studieverksted, helse s.63-77	Likemenn, Liv
48	tirs	28.11.		Helse, psykisk helse	Ragnhild Hynne
	tors	30.11.		Helse, kosthold, trening, forebyggende helsearbeid, Evt felles frokost	Ragnhild Hynne
	fre	01.12.		Studieverksted s.55-60	Likemenn, Liv
49	tirs	05.12.		Demokrati, velferd, verdier	Arman Raad
	tors	07.12.		Velferdssamfunnet	Eli Soknes Aune
	fre	08.12.		Studieverksted Innvandrer I Norge	Likemenn, Liv
50	tirs	12.12.		Arbeid, arbeidsliv	Liv
	tors	14.12.		Arbeid, arbeidsliv, forts.	Liv
	fre	15.12.		Studieverksted, (naboskap,kildesortering)	Likemenn, Liv

SEMESTERPLAN HØSTEN 2006
for gruppe D
Kontaktlærer Eva Winnberg

UKE	TEST	TEMA	GRAMMATIKK	LOKAL LÆREPLAN + INFO	ARBEIDSMÅTER	KOSTNAD
34		Bli kjent Repetere bokstavene m, s, r, e, i, a, l, o, n (fra i vår) Familie	Bokstav: F		Stasjonsarbeid: - onsdager 1. – 2. time sammen med gr. A - i stasjonsarbeidet vil vi fokusere på ALLE	
35		Familie		Høsttur for hele skolen Barn og familie Barnehager i Norge Besøke barnehage	temaene i informasjonsprogrammet gjennom repetisjon og videre arbeid.	
36		Barn og familie - barnehage - bursdag, invitasjon	Bokstav: Å	Datakurs - bli kjent med maskina	- eksempler på andre stasjoner: lesetrening, grammatikk, avisoppgaver, muntlig trening, skrivetrening	
37		Bolig - med fokus på kjøkkenet Bærtur	Bokstav: K	Bolig Bærtur Datakurs - bli kjent med maskina		
38		Helse Entreprenørskap	Bokstav: U	Helse, hygiene, smittevern Entreprenørskap – vil være en del av undervisninga ut semesteret	*Entreprenørskap: (et prøveprosjekt) - kafédrift - <u>holde</u> fredagskafé på studieverksted en gang per måned (september, oktober, november, desember)	
39		Helse Skole og utdanning (kun i stasjonsarbeidet)	Bokstav: B	Fin frokost med gr. A Skole og utdanning		100 kr

Full skjerm
Lukk full skjerm

SEMESTERPLAN HØSTEN 2006
for gruppe A – nivå A1, spor 2
Kontaktlærer Janniken Sandnesmo

UKE	TEST	TEMA	GRAMMATIKK	LOKAL LÆREPLAN + INFO	ARBEIDSMÅTER	KOSTNAD
34		Bli kjent Alfabetet, tall, dager, måned, klokka	Personlig pronomen, substantiv i entall og flertall		Stasjonsarbeid Onsdager 1. – 2. time sammen med gruppe D.	
35		Familie, daglige gjøremål Farger <i>Mappe 1</i> Jeg hcter	Grunntall, ordenstall Ordstilling	Høsttur Barn og familie	I stasjonsarbeidet vil vi fokusere på alle temaene fra	
36		Familie, daglige gjøremål <i>Mappe 2</i> Min dag	Refleksiv pronomen Spørreord Verb i presens	Barn og familie -barnehager	informasjonsprogrammet <u>gjennom repetisjon og</u> <u>videre arbeid i gruppet.</u>	
37		Bolig, møbler Klær	Adjektiv	Bolig	Eksempler på annet stasjonsarbeid er lesetrening, grammatikk, avisoppgaver, muntlig trening og skrivetrening	
38		Bolig Klær Kropp og helse	Adjektiv Verb i preteritum	Helse		
39		Helse <i>Mappe 3</i> Bolig	Verb i preteritum Ut- ute, hjem - hjemme	Helse Skole og utdanning Fin frokost med gruppe D		100,-

Navn: _____

Uke 38 Ukeplan for gruppe A

Tema: Kropp, klær, været
Grammatikk: pronomen, adjektiv, verb i presens og preteritum
Logg: Hva har du på deg? Hvordan er været i dag?

Time	Klokka	Mandag 11.09	Tirsdag 12.09	Onsdag 13.09	Torsdag 14.09	Fredag 15.09
1	08.30 – 09.15	R1 Th Tema: klær Logg	R4 Th Tekst Verb i presens og preteritum	R4 J Gruppe A og D		R4 J Logg Været Grammatikk: adjektiv
2	09.15 – 10.00	R1 Th pronomen	R4 Th Lytt oppgaver	Stasjonsarbeid: Ordliste: kroppen Muntlig trening Spørsmål om helse	R4 L Informasjon Helsesøster: Helse-systemet i Norge.	R4 J Ukens test! Kropp og helse
3	10.15 – 11.00	2/3 Th Data Norsk oppgaver	R4 J Kropp	R4 Ar Logg	-fastlege -helsetasjon Tolker	R3 Ar, Data Norskprogram
Pause	11.00 – 11.30					
4	11.30 – 12.15	Studieverksted R1/4	R4 Th Logg Verb i presens og preteritum	Studieverksted Språklab	Valgfag Hvilket valgfag har du? <i>Sport, musikk, trafikk, engelsk, avis eller data.</i>	Studieverksted Likemennsarbeid: Helse
5	12.15 – 13.00	Studieverksted R1/4	R4 L Informasjon Lærer innleder tema: HELSE			Studieverksted Likemennsarbeid: Helse
6	13.20 – 14.05	1 Th Språkpermen	Likemenn	R4 To Kropp	R4 J Logg Klær	R2/3 J Data, norskprogram
7	14.05 – 14.50				R4 J Adjektiv Været	GOD HELG!
Lekse/hjemmearbeid		Logg	Logg	Logg	Logg	

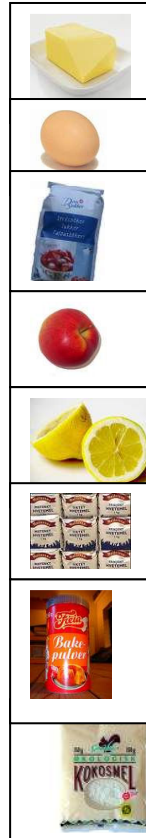
Full skjerm
Litt skjerm

KOKOSKAKE

Ingredienser

- **225 gr** smør
- **5 stk.** egg
- **3,5 dl** sukker
- **1 stk.** revet eple
- **1 stk.** sitron, saft og revet skall av
- **2 dl** hvetemel
- **1,5 ts** bakepulver
- **200 gr** kokosmasse

Langpanne, 20x30 cm

I stekeovnen: 175 °C, 35 – 40 minutter

1. Smelt smøret og avkjøl det. Visp egg og sukker til lett eggedosis. Tilsett smøret. Riv eplet og bland det med sitronskall og - saft.
2. Bland hvetemel, bakepulver og kokos og ha det vekselvis i eggedosisen med epleblandingen. Helles i smurt langpanne, eller langpanne kledd med bakepapir.
3. Stekes i nedre del av ovnen.

Samfunnskunnskap for nyankomne flyktninger, asylsøkere og innvandrere på Sjefsgården voksenopplæring

I forbindelse med et todagers kurs for likemenn ved Sjefsgården voksenopplæring inviterer vi også våre samarbeidspartnere (fagfolk og tolker), velkommen til informasjonsmøte for fagpersoner og tolker.

*(For tolker som har avtale med Sjefsgården denne dagen:
Samfunnskunnskap(2. og 3. time) avlyst torsdag 07.12.)*

Tid: Torsdag 07.12. klokka 10.00-11.00
Sted: Kommunestyresalen på Rådhuset
Tema: 50 timer samfunnskunnskap, likemannsarbeid
Muligheter for erfaringsutveksling, diskusjon

Kaffe til praten!
Velkommen

Hilsen Arman, Rune og Liv på Sjefsgården

Samarbeidspartnere, desember 2006

Helse

Ragnhild Hynne:

Psykisk helse

Kosthold og trening, forebyggende arbeid

Smittsomme sykdommer, smittevern, herunder HIV og aids

Helsesystemet i Norge

Barn og familie

Solvor Lilleøen:

Barnevernet i Norge

Ellen Vinne:

Barnehager i Norge

Bolig og sikkerhet

Øystein Haugan:

Brannforebygging

Økonomi

Hanne Winnberg:

Betalingsproblemer og følger

Innvandrere i Norge:

Ingrid Hoøen:

Rettinger, plikter, advokatens rolle, egen rolle, familiegjenforening

Kari Norum:

Arbeids- og oppholdstillatelse, pass, avgifter, behandlingstid etc

Hege Udbye:

Asylsøknad, behandling og utfall

Velferd og verdier:

Eli Soknes Aunet:

velferdssamfunnet

Konflikter, kriminalitet:

Per Henrik Bykvist:

Politiets rolle i Norge, forventninger til befolkningen

Konfliktforebygging

Timeplan, samfunnskunnskap

	mandag	tirsdag	onsdag	torsdag	fredag
1					
2				Samfunns- kunnskap	
3				Fagfolk, tolker	
4					Samfunns- kunnskap
5		Samfunns- kunnskap			Likemenn, gruppe- arbeid
6		Lærer, likemenn			